

Sosiaali- ja terveysministeriö
kirjaamo.stm@gov.fi

Saamelaiskäräjien lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi lapsen erityisestä suojelusta ja siihen liittyviksi laeiksi

Viite: Lausuntopyyntö VN/18098/2025

1. Asian tausta

Sosiaali- ja terveysministeriö on pyytänyt Saamelaiskäräjiltä lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi lapsen erityisestä suojelusta ja siihen liittyviksi laeiksi. Esityksessä ehdotetaan annettavaksi uusi laki lapsen erityisestä suojelusta. Nykyinen lastensuojelulaki kumottaisiin. Lisäksi esityksessä muutettaisiin sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annettua lakia, oppilas- ja opiskeluhuollosta annettua lakia, terveydenhuoltolakia sekä lakia lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä. Lisäksi esitys sisältää teknisluonteisia muutoksia useisiin muihin lakeihin.

Esityksellä nykyinen lastensuojelulain rakenne ja sääntely selkiytettäisiin kokonaisuutena. Lastensuojelun asiakkuuden alkamista sekä huostaanoton ja sijaishuollon järjestämiseen velvoittavaa sääntelyä muutettaisiin. Tavoitteena on selkiyttää sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain välistä rajapintaa sekä hallitusohjelman mukaisesti tukea hyvinvointialueita uudistamaan palvelujaan perustuen palvelujen tarkoituksenmukaiseen porrastukseen sekä siirtämään painopistettä perustasolle. Esityksellä myös kevennettäisiin lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän velvoitteita sekä mahdollistettaisiin lastensuojelulaitosten nykyistä joustavampi henkilöstön käyttö. Esityksellä mahdollistettaisiin turvahenkilöiden käyttö lastensuojelulaitoksissa sekä selkiytettäisiin Suomen viranomaisten toimivaltaa eräissä rajat ylittävissä tilanteissa. Lisäksi uudistettaisiin lastensuojelun edunvalvontaa koskevaa sääntelyä. Esitykseen sisältyy myös ehdotus lisärahoituksesta tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen (TUVVA) turvaamiseksi yksityisissä koulukodeissa ja Valtion koulukodeissa.

2. Saamelaiskäräjien lausunto

Saamelaiskäräjät keskittyy lausunnossaan lakiehdotuksen vaikutuksiin saamelaisten kielellisten ja kulttuuristen oikeuksien toteutumiselle. Saamelaiskäräjät sinänsä kannattaa lakiehdotuksen tavoitetta varhaisen tuen vahvistamisesta sekä lasten ja perheiden palvelujärjestelmän kehittämisestä, mutta kiinnittää huomiota siihen, ettei saamelaislasten ja perheiden palveluiden toteutumista ole lainvalmistelun yhteydessä pyritty erikseen turvaamaan.

Saamelaiskäräjät pitää myönteisenä, että lainvalmistelussa on tunnistettu saamenkielisten lastensuojelupalvelujen heikko saatavuus sekä se, että kielellisten oikeuksien toteutuminen on usein edellytys muiden perusoikeuksien toteutumiselle. Saamelaiskäräjät kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että lakiehdotuksen yhteydessä ei ole esitetty konkreettisia toimenpiteitä saamenkielisten palvelujen saatavuuden parantamiseksi. Lisäksi Saamelaiskäräjät pitää puutteellisena, ettei esityksessä ole erikseen arvioitu lakiehdotuksen vaikutuksia saamelaislasten oikeuksien

toteutumiseen eikä vaikutuksia seurata järjestelmällisesti. Saamelaiskäräjät muistuttaa, että esimerkiksi saamelaisten totuus- ja sovintokomissio on kiinnittänyt huomiota siihen, että saamelaiset jäävät palvelujärjestelmässä usein näkymättömäksi ja tämän korjaaminen edellyttää saamelaisnäkökulman vahvempaa sisällyttämistä osaksi yleistä sosiaali- ja terveydenhuoltoa.

Saamelaiskäräjät korostaa, että saamelaisilla alkuperäiskansana on perustuslain turvaama oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Tämän lisäksi saamelaisten itsehallinto ja oikeus tulla kuulluksi omia olojaan koskevissa asioissa tulee huomioida lain toimeenpanossa ja kehittämisessä. Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan saamelaislapsia koskevien palvelujen suunnittelussa ja toteutuksessa tulee varmistaa yhteistoiminnan ja neuvottelun toteutuminen.

Kielellisiä oikeuksia koskevassa vaikutusten arvioinnissa todetaan, että vähemmistökielisten lasten erityistarpeet voidaan huomioida esimerkiksi tulkkipalveluja käyttämällä. Saamelaiskäräjät korostaa, että tulkkkaus on toissijainen keino kielellisten oikeuksien toteuttamisessa. Saamen kielilain mukaisesti asian käsitteleminen viranomaisessa on pyrittävä antamaan saamen kielen taitoisen henkilön hoidettavaksi ja viranomaisen on huolehdittava, että sen henkilöstö pystyy palvelemaan asiakkaita myös saameksi. Saamelaiskäräjät esittää, että tämä velvoite täsmennetään lakiehdotuksen perusteluissa siten, ettei synny epäselvyyttä siitä, että saamelaisten kielelliset oikeudet tulee ensisijaisesti toteuttaa saamenkielisen palvelun kautta.

Saamelaiskäräjät tuo esiin, että kielellisten oikeuksien ohella myös saamelaislasten kulttuuriset oikeudet toteutuvat puutteellisesti. Lastensuojelun ammattilaisilla ei ole riittävää osaamista tunnistaa saamelaislapsen tilannetta ja oikeuksia kulttuurisessa kontekstissa. Saamelaiskäräjät katsoo, että henkilöstön saamelaiskulttuuriin liittyvää osaamista tulee vahvistaa systemaattisesti esimerkiksi koulutuksen ja valtakunnallisten rakenteiden avulla. Merkittävä tekijä saamenkielisten ja kulttuurinmukaisten palvelujen saatavuudelle on pula saamenkielisistä ja kulttuurisesti osaavista ammattilaisista. Saamelaiskäräjät pyytää, että valtio ryhtyy toimiin tilanteen korjaamiseksi ja käynnistää kohdennetut toimet saamenkielisen ja saamelaiskulttuurin tuntevan sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten saatavuuden vahvistamiseksi.

Saamelaisten kotiseutualueella ei ole lastensuojeluyksikköä, mikä johtaa siihen, että lastensuojeluyksikköön sijoitettu saamelaislapsi joutuu käytännössä siirtymään pois kotiseutualueelta. Tämä heikentää lapsen mahdollisuuksia käyttää muita perusoikeuksiaan, kuten oikeutta saamenkielisiin sosiaali- ja terveystalviin sekä saamenkieliseen opetukseen. Saamelaiskäräjät korostaa, että sijoitusratkaisuihin tulee ensisijaisesti turvata lapsen kielellinen ja kulttuurinen jatkuvuus ja mahdollisuus kasvaa omassa kulttuuriympäristössään.

Saamelaiskäräjät katsoo, että lainsäädännössä ja sen soveltamisessa tulee vahvistaa periaatetta, jonka mukaan saamelaislapsen sijaishuolto järjestetään ensisijaisesti saamelaiskulttuurin piirissä, huomioiden lapsen kielellinen, kulttuurinen ja yhteisöllinen tausta. Erityistä huomiota tulee kiinnittää sukulais- ja läheisverkostojen hyödyntämiseen sekä kulttuurisen jatkuvuuden turvaamiseen sijoitustilanteissa.

Saamelaiskäräjät kiinnittää huomiota myös siihen, että saamelaisten kotiseutualueella on puutteellisesti sijais- ja tukiperhetoimintaa ja erityisesti saamenkielisistä sijais- ja tukiperheistä on merkittävä pula. Saamelaiskäräjät katsoo, että valtion tulee ryhtyä viivytyksettä toimenpiteisiin tilanteen korjaamiseksi, esimerkiksi käynnistämällä erillinen valtakunnallinen hanke saamenkielisten sijais- ja tukiperheiden saatavuuden vahvistamiseksi.

Saamelaiskäräjät korostaa myös rajat ylittävän ulottuvuuden merkitystä saamelaisten kotiseutualueella. Saamelaisten perhe- ja yhteisösuhteet ulottuvat yli valtioiden rajojen, ja tämän tulisi heijastua myös lastensuojelupalvelujen järjestämisessä. On tärkeää, että valtio sitoutuu poistamaan rajat ylittävien palveluiden käytön esteitä ja edistämään yhteistyötä.

Lakiehdotuksen mukaan vaikutukset yhdenvertaisuuteen, tasa-arvoon ja kielellisiin oikeuksiin riippuvat osittain hyvinvointialueiden tavasta järjestää palvelut. Saamelaiskäräjät on sosiaalihuoltolain uudistuksen yhteydessä todennut, että tällöin saamelaisten yhdenvertaisuuden toteutuminen palveluissa voi kärsiä, mikäli palvelun järjestäjällä ei ole riittävää ohjausta ja kannustimia järjestää palveluita alueellisesti ja kielellisesti yhdenvertaisesti. Saamelaiskäräjät korostaa, että valtio ei voi siirtää vastuuta saamelaisten kielellisten ja kulttuuristen oikeuksien toteutumisesta yksinomaan hyvinvointialueille, vaan valtiolla on perustuslaista ja ihmisoikeusvelvoitteista johtuva vastuu turvata oikeuksien tosiasiallinen toteutuminen.

Saamelaiskäräjät katsoo, että valtion tulee huolehtia siitä, että saamelaisille lapsiperheille turvataan yhdenvertaiset palvelut saamelaisten kotiseutualueella siten, että palvelut järjestetään saamen kielillä ja saamelaiskulttuurin mukaisesti. Lisäksi Saamelaiskäräjät pitää tärkeänä, että lainvalmistelussa arvioidaan vaikutuksia saamelaislasten asemaan ja oikeuksiin sekä eri lakiuudistusten toimeenpanon vaikutuksia saamelaisten oikeuksien toteutumiselle seurataan.

Merk.

Tuomas Aslak Juuso
II varapuheenjohtaja

Anni Koivisto
vs. sosiaali- ja terveysasioiden erityisasiantuntija

Lausunnosta päätti II varapuheenjohtaja 4.6.2026.

Lisätietoja antaa: vs. sosiaali- ja terveysasioiden erityisasiantuntija Anni Koivisto,
anni.koivisto@samediggi.fi, +358447756560

SIGNATURES**ALLEKIRJOITUKSET****UNDERSKRIFTER****SIGNATURER****UNDERSKRIFTER**

This document contains 3 pages before this page

Dokumentet inneholder 3 sider før denne siden

Tämä asiakirja sisältää 3 sivua ennen tätä sivua

Dette dokument indeholder 3 sider før denne side

Detta dokument innehåller 3 sidor före denna sida

authority to sign

representative

custodial

asemavaltuus

nimenkirjoitusoikeus

huoltaja/edunvalvoja

ställningsfullmakt

firmateckningsrätt

förvaltare

autoritet til å signere

representant

foresatte/verge

myndighed til at underskrive

repræsentant

frihedsberøvende